

Horváth Gergő¹

Jog, jogászság a globalizáció szemszögéből – mindenki ért a joghoz?

Bevezetés

Tanulmányomban a globalizáció hatásait vizsgálom a jog, illetve a jogászság vonatkozásában, valamint reflektálok az ezzel összefüggésben megjelenő és egyre inkább terjedő, a jogászai pályát érintő megállapításokra, tényekre, mítoszokra. A tanulmány gerincét képezik saját, személyes tapasztalataim, az utóbbi pár hónapban megismert jogintézmények, jogterületek, amelyekkel egy szegedi ügyvédi irodában töltött gyakornoki munkám során találkoztam először.

Jelenünket a virtuális tér, az internet és az általa nyújtott lehetőségek határozzák meg, mely területek rohamosan változnak, fejlődnek. Ezzel a tempóval kell felvennie a versenyt a jognak, mely ezen irányvonal szabályozott keretek közé szorítására törekszik. Az új, szabályozást kívánó területek eredője maga a globalizáció, ami a megjelenő, eddig ismeretlen kihívásokra számos esetben választ, megoldást is nyújt. Sokat köszönhetünk ennek a jelenségnek, hiszen az élet bármely területén segítséget nyújthat, könnyebbé teszi mindennapjainkat. Ez a folyamat figyelhető meg a jogban, a jogalkotásban is. A 20. század végétől kezdve a szabályozás terjedelme, állandó változása, részletessége eddig soha nem látott méreteket öltött. Az Európai Unió és a különféle nemzetközi szervezetek szerepe az utóbbi évtizedekben felértékelődött. Az államhatárokon átnyúló, globális kihívások - mint például a személyes adatok védelme vagy a környezetvédelem - feloldása érdekében egységes intézkedésre, pontosan meghatározott, azonos feltételekkel alkalmazandó normarendszerre, az országok együttes és kölcsönös fellépésére van szükség. Azonban épp ebből az egységes arculatból következik, hogy a jogi szabályozás is azonosságot mutat, nemcsak állami, hanem nemzetközi szinten is. Egy-egy jogszabály, jogi norma, jogintézmény megalkotása, majd alkalmazása során egyező szempontok állíthatók fel, a jogban is egyfajta standardizáció figyelhető meg.² Ezzel összefüggésben Nagy Zsolt a globalizáció jogszociológiai szempontból történő vizsgálata során markáns megállapítást tesz, miszerint „a világ túlszabályozottá vált”.³ Ezt a túlszabályozottságot hivatottak ellensúlyozni a világhálón fellelhető tájékoztató anyagok, ismeretterjesztő összefoglalók, jogi fórumok, melyek minden ember számára elérhetőek, így jogosan fogalmazódik meg a kritika és vetődik fel a kérdés: Mindenki ért a joghoz? Mindenki egy kicsit jogásszá válik?

I. A globalizációról általában

A globalizáció egy komplex fogalom, melynek pontos tartalmát roppant nehéz meghatározni, országonként, korosztályonként, kultúránként eltérhet. Maga a kifejezés az 1900-as évek második felében jelent meg, egyik kiindulópontja a globális környezetvédelem. A tudósok, majd később a nyilvánosság is ráeszmélt, hogy a környezetszennyezés és az általa okozott különféle krízishelyzetek (éghajlatváltozás, ózonlyuk), valamint azok feloldásai nem

¹ Joghallgató, Szegedi Tudományegyetem, Állam- és Jogtudományi Kar.

² NAGY ZSOLT: A globalizáció jogszociológiai nézőpontból. In: Blutman, László; Homoki-Nagy, Mária (szerk.): Ünnepi kötet Dr. Bodnár László egyetemi tanár 70. születésnapjára. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2014. 415. p.

³ NAGY 2014, 416. p.

háríthatók egyetlen államra, a probléma az egész emberiséget egyetemlegesen érinti. *Fidrich Róbert* szerint ekkortájt terjedt el a kifejezés: "*Gondolkozz globálisan, cselekedj lokálisan!*".⁴

A környezetvédelem mellett megjelentek a különféle tömegkommunikációs eszközök, az internet, mely új teret nyitott a globalizációnak. Fellendült a nemzetközi kereskedelem, az információáramlás, a pénzpiacok, megnőtt a több országban, vagy éppen az egész világon jelenlévő vállalatok száma, így a globalizáció kifejezés alatt elsődlegesen a gazdasági globalizációt kell érteni.

A jelenség egyik legnagyobb előnye a világ összekapcsoltsága.⁵ Olyan tevékenységekről, kulturális változásról beszélünk, mely az egész világra kiterjed, összekötve ezzel különböző pontjait, eltérő felfogással rendelkező országokat, nemzeteket. A nemzetközi pénzügyi tevékenységek az államok feletti szinten működnek, így ezek szabályozására is ezen a szinten van lehetőség. *Fidrich Róbert* tanulmányában érdekes párhuzamot von a globalizáció, azaz „civilizációnk gazdasági és kulturális kiterjedése” és a birodalmak kiterjedése között, egy fontos különbséggel.⁶ A globalizáció a birodalmakkal ellentétben már egész Földünkre kiterjed, szükségképpen minden embert érint, így a rendszert kívülről érkező kritika nem érheti, csak és kizárólag a rendszeren belülről érkező bíráló. Ezzel az összekapcsoltsággal párhuzamosan nő a kényszer a termelés, a teljesítőképesség megerősítésére, javítására is, ami azonban Földünk véges erőforrásait, eltartóképességét tekintve komoly következményekkel jár.

A következő, a jog világát is érintő hatás a minták, sablonok elterjedése. A szabályozás egységesítése az egész világon nyomon követhető, a kulturális-gazdasági különbségek, határvonalak elmosódnak. A középpontban a fogyasztói társadalom áll, melynek igényei kielégítése és a lehető legmagasabb színvonal nyújtása érdekében a piacot szabványosító intézkedésekre van szükség. Az elvárások szintjei közel azonossá válnak, mellyel a piacnak is fel kell vennie a versenyt, ennek következménye azonban a hagyományok eltűnése, az individuum háttérbe szorítása. A jogi szabályozás is ehhez igazodik. Az egész világon közel azonos szolgáltatások, termékek, lehetőségek terjednek el, ezeket követi a jog is, ezért a különféle sztenderdek elterjedése itt is megfigyelhető. Az Európai Unióban ehhez szolgáltatnak alapot például az irányelvek. „*A tagországoknak az irányelvben foglalt célok elérése érdekében gondoskodniuk kell arról, hogy az irányelv rendelkezései a nemzeti jog részét képezzék – vagyis nemzeti jogszabályok révén át kell ültetniük az irányelvet saját jogrendjükbe*”.⁷ A megvalósítás módja tehát a tagállamokra van bízva, azonban a megfogalmazott gondolat, az elérendő cél mindenki számára azonos, melynek meg kell jelennie a nemzeti jogban is. Az átültetés közvetett módon valósul meg, de a szabályozás és annak eszmei háttere a tagállamok feletti szintről származik, az elenyésző eltérések ellenére minden országban azonosságot, standardizációt mutat.

A globalizáció következtében a hatalmi egyensúly is megváltozik, a döntések középpontjába kerülnek a multinacionális vállalatok. Az emberek hétköznapijait, és az azokat befolyásoló döntéseket elsődlegesen nem az államok vezetése, hanem az óriási nemzetközi cégek, pénzügyintézetek, a fogyasztói igényeket kielégítő vállalatok irányítják. Ennek egyik negatívuma az elidegenedés erősödése, ugyanis ezek a döntéshozók a fogyasztóktól távol, akár több ezer kilométernyire hozzák meg határozataikat egyazon séma alapján, sokszor figyelmen kívül hagyva a hagyományokat, a helyi érdekeket, a kisebbség véleményét. További következmény az ellenőrizhetetlenség térnyerése, a kontroll csökkenése, ugyanis ezek a cégbirodalmak, vállalathálózatok rendkívül bonyolult struktúrával rendelkeznek, a kezükben

⁴ FIDRICH RÓBERT: *Globalizáció és környezet*. Globalizáció füzetek 1. Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ). Budapest, 2002. 1. p.

<https://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm#2>

⁵ FIDRICH 2002, 1. p.

⁶ FIDRICH 2002, 2. p.

⁷ Európai Bizottság: https://ec.europa.eu/info/law/law-making-process/types-eu-law_hu

lévő hatalom nehezen határozható meg, így a hagyományossá vált, eddig alkalmazott ellenőrzési mechanizmusok hatékonysága kérdésessé vált. A későbbiekben részletezett adatvédelem témaköre a multinacionális vállalatok tevékenységéhez is szorosan kapcsolódik. A legnagyobb techcégek (*Apple, Google, Facebook, stb.*) az általuk nyújtott ingyenes szolgáltatások ellentételezéseként „csupán” információt kérnek. A multinacionális vállalatok versenyképességének kulcsa ezen, a fogyasztókról összegyűjtött információk mennyisége és minősége. Az általunk böngészett internetes fórumok, közösségi oldalak, webáruházak mind információkat gyűjtenek vásárlási és egyéb szokásainkról, viselkedésünkről, szabadidős tevékenységeinkről. A különféle algoritmusok segítségével ezen adatok feldolgozásra és továbbításra kerülhetnek a multinacionális vállalatok számára, elősegítve ezzel a fogyasztók igényeinek teljesebb kielégítését, az elvárásokhoz való alkalmazkodást, növelve ezzel a cégek versenyképességét, piaci erejét. *Eszes István* tanulmányában a számítógépre települő sütik (*cookie-k*) szerepének növekedésére és az adatgyűjtésre szakosodott cégek, oldalak jelentőségére hívja fel a figyelmet: „*Más ilyen cégekhez hasonlóan az Axiom például az útjába akadó internetezőkről olyan forrásokat folytat egybe, mint a műszaki cikkek garanciájának internetes regisztrációja, az újság-előfizetések, a róluk szóló anyakönyvi bejegyzések, vagy akár tagságuk a kutyatulajdonosok klubjában*”.⁸ A gazdaság és a piac fejlődése szempontjából az előbbi módszer eddig soha nem látott eredményekhez vezethet, azonban adatvédelmi és alapjogi oldalról vizsgálva komoly aggályokat is felvet, amelyekkel mindenképp érdemes részletesebben is foglalkozni.

A jogászságot is érintő, talán egyik legjelentősebb hatás a kommunikációs technológiák fejlődése, az internet egyre nagyobb térhódítása, az információk terjedésének gyorsulása, az elektronikus megoldások, eljárások népszerűségének növekedése. Kiváló példa erre a magyar jogban a 2009. évi LII. törvény a hivatalos iratok elektronikus kézbesítéséről és az elektronikus tártivevényről. Cél a megnövekedett ügyszám mértékének ellensúlyozása, az eljárások, az ügyintézés gyorsítása, „*az ügyek ésszerű időn belül való elbírálásának biztosítása*”.⁹ Az elektronikus kézbesítés a polgári, a büntető, a közigazgatási és más hatósági eljárásokban is alkalmazható. Elektronikus úton intézhető a társaságokat, egyesületeket érintő legtöbb változás, kérelem benyújtása, a módosítások bejegyeztetése, hiánypótlások beadása (elektronikus cégeljárás, e-Szignó). Roppan fontos szerepet tölt be az Ügyfélkapu (Cégkapu) is, mely az ügyvéd és a hatóságok közötti kapcsolattartást segíti, gyorsítja a kérelmek benyújtásának és az érdemi válasz beérkezésének folyamatát, nélkülözve a sokszor nehézkes, hosszadalmas papíralapú ügyintézés. Az ügyfelekkel való kommunikációs lehetőségek tárháza nyílt meg, az internetről elérhető alkalmazásoknak köszönhetően azonnal, ingyenesen elérhető a képviselt személy vagy egy másik ügyvéd, még akkor is, ha a Föld ellenkező felén tartózkodik. Az ügyek megbeszélése, a tényállás tisztázása, a megbízás tartalmának rögzítése bármilyen komolyabb erőfeszítés, az ügyféllel történő időpont-egyeztetés, utazás, találkozás nélkül megtehető. Utóbbiaknak kiemelt szerepe jut napjainkban, a koronavírus miatti személyes találkozások csökkentése, az egyre szigorúbb korlátozások bevezetése ezek által kevésbé érinti egy ügyvédi iroda működését. Az elektronikus eszközök lehetővé teszik továbbá a távmunkavégzés (*home office*) hatékony megvalósulását, a legtöbb feladat, a munkatársakkal való kapcsolattartás otthonról, pusztán egy laptop segítségével is megvalósítható, biztosítva ezzel az eredményes, sikeres működést. Az eszközök és a lehetőségek száma végtelen, csak ki kell választanunk a számunkra megfelelő programot, applikációt.

II. A globalizáció egyes jogszociológiai szempontok alapján

⁸ ESZES ISTVÁN: *e-Kereskedelem – Rövid áttekintés*. 2011. 11. p.

https://www.eszes.net/eTanulmanyok/eKereskedelem_Eszes.pdf

⁹ KENGYEL MIKLÓS: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó. Budapest, 2013. 71. p.

Nagy Zsolt szerint a globalizáció kérdésköre a jogszociológia legújabb irányvonala.¹⁰ A jogszociológia szükségképpen összefügg más jogágakkal, területekkel, főleg azokkal, melyek a társadalmat (szociális) érintő változásokkal kapcsolatosak, így magától értetődő a globalizáció jogszociológiai szempontból történő vizsgálata. Jelen esetben az egyik legnagyobb hatású változás a gazdasági-pénzügyi változás, és az ezt követő új területek, jogi szabályozást kívánó rendszerek. A világ felgyorsult, állandó rohanásban van, az emberek életritmusuk teljesen megváltozott. A nemzeti szintről a hangsúly a nemzetközi szintre helyeződött, a globális szervezetek, hálózatok száma napról napra nő, a tényleges irányítás a kormányok kezéből kezd kihullani. *Nagy Zsolt* felhívja a figyelmet arra, hogy a változás kapcsán nemcsak a nagy, globális, átfogó változásokra kell gondolni, hanem a társadalom alapelemére, építőkövére, a családra is.¹¹ A hagyományos családmóddal, értékrend, tradíciók eltűnőben vannak, helyükbe más, gazdasági szempontból jelentősebb intézmények lépnek. Alapvető cél az életszínvonal növelése, mely azonban az országok eltérő kulturális-szociális-gazdasági helyzete miatt nem egyformán eredményes. Éppen ezért a jólét növekedésével egyenesen arányosan nő a konfliktusok száma, az egyes társadalmi rétegeknél uralkodó elégedetlenség, a csalódottság általános érzete. A konfliktusok a társadalom bármely építőelemében, az emberek hétköznapijában is jelen vannak, hiszen a változásokhoz sok esetben nehéz alkalmazkodni, amely további feszültséget hoz. Ezzel a feszültséggel is magyarázható például a válások kiemelkedő száma. A változások másik iránya - és a konfliktusok eredője - a társadalom, főként a fiatalok értékrendjének átalakulása, amely tovább szélesíti a generációs szakadékot, erősítheti a társadalom tagjai közötti széthúzást, gyengítheti a kölcsönös elismerés és elfogadás eszmeiségét, valamint komoly etikai kérdéseket is felvet. A tradícióknak a jogban is kiemelt szerepük van, így érdemes szembe állítani a hagyomány és változás ellentétpárjának alakulását e téren is. Ezen konfliktusok hatékony és átfogó (jogi) szabályozást követelnek meg, amelynek megalkotása hatalmas kihívást jelent a szakemberek számára. A gyors reagálás gyakran pontatlan szabályozásokhoz vezet, amely ellentmondást, bizonytalanságot eredményez mind a hétköznapi gyakorlat, mind a joggyakorlat vonatkozásában. Az emberek mindennapjait bonyolultabbá teszi - növelve ezzel szintén a konfliktusok számát -, a jogászokat pedig új kihívások elé állítja.

A globalizációt vizsgálva három irányzatot különböztethetünk meg. A hiperglobalizmus szerint a nemzeti elemek helyébe a nemzetközi, transznacionális egységek lépnek, háttérbe szorítva az egyént, a helyi szokásokat, megoldásokat, egységesítve ezáltal a kultúrát, a szabályozást. Az átalakulás pártiak a folyamatot példanélkülinek tartják, a hatalmi pólusok közötti határ elenyészik, a hatások nemzetközi szintről érkeznek. A harmadik, az első kettőtől teljesen elkülönülő irányzat a szkepticizmus, mely szerint a globalizáció nem más csupán, mint egy mítosz, hiszen a történelem során már rengeteg hasonló nemzetközi együttműködés született, a mostani folyamat semmiben sem különbözik a korábbiaktól.

A globalizáció a jogelméletre is jelentős hatást gyakorol. A nemzeti jogalkotást felváltja a nemzetközi jogalkotás, egy, a kormányok felett álló, szupranacionális szint. A nemzeti és nemzetközi jog közötti különbség is egyre inkább elhalványul, a kettő szoros kapcsolatban áll egymással. A jog elsősorban a tradíciókon, szokásokon, hagyományokon alapul, ellentétben a globalizációval, mely egy eddig ismeretlen hullámot indított el. A megfelelő jogalkotás érdekében a hagyományok mellett figyelemmel kell lenni az újításokra, szociális, technikai változásokra is. A globalizáció a jogászképzésre, a különféle jogász professziókra is óriási hatást gyakorol, gondoljunk csak az online oktatás lehetőségére, más, külföldi egyetemeken történő személyes vagy internetes tanulásra vagy a joghallgatók, illetve végzett jogászok egyre növekedő számára. A megjelenő új szükségletek kielégítése érdekében mind a jogalkotásnak,

¹⁰ NAGY ZSOLT: *A jogszociológia diszciplináris gyökerei és irányzatai (A globalizáció és irányzatai)*. In: Badó Attila (szerk.): *Jogszociológia alapismertek*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány. Szeged, 2020. 85. p.

¹¹ NAGY 2020, 86. p.

mind a jogászságnak alkalmazkodnia kell ehhez az új rendszerhez, az eddigi ellenőrzési, felügyeleti eszközök hatékonysága megkérdőjelezhető. A jog és a globalizáció kapcsolata a mai napig kérdéses, a hatások egyértelmű körülírása nehézkes, a jog és fejlődésének irányvonala a jövőre nézve bizonytalan, a szakirodalom és a téma kutatói is csak lehetséges kimeneteket vázolnak fel, teóriákat sorakoztatnak fel, eltérő irányzatokat nevesítenek.

III. A globalizáció vizsgálata egy szegedi ügyvédi irodán keresztül

Tekintettel arra, hogy jelenleg is a szakmai gyakorlatomat töltöm, a munkám során felmerülő egy-egy kiemelt eseten, problémakörön, jogintézményen keresztül mutatom be – a teljesség igénye nélkül - a globalizáció kézzel fogható hatásait, az általa létrehozott új (jog)területeket, megoldásokat, reagálva ezzel az egyre gyakrabban megjelenő, már-már szállóigévé vált kijelentésre, sztereotípiára, miszerint „mindenki jogász – mindenki ért a joghoz”. A konkrét, kiemelt esetek véleményem szerint a globalizáció jelentős termékei, a nemzeti jog alkalmazása mellett ezen esetekben a nemzetközi szabályozást is vizsgálnom kellett, így számomra a következőkben tárgyalt ügyek jelentették a legtöbb kihívást és nyújtották a legtöbb motivációt. Egy-egy megoldás hosszabb kutatást, olvasást és internetes böngészést kívánt meg, így ezen feladatok egy (kezdő) gyakornok számára jelentős fejlődési lehetőséget jelentenek, mindazonáltal komolyabb, dogmatikai és praktikus, gyakorlati tudás nélkül is megoldhatók. A részletes szabályokat összefoglaló, a jogi útvesztőkben eligazítást nyújtó anyagok bárki számára hozzáférhetőek az interneten, ellensúlyozva ezzel túlszabályozott világunkat. Pozitív hatásként értékelendő, hogy ezáltal növekszik az emberek tudása, műveltsége a jog területén is, megismerhetik és érvényesíthetik jogukat, felléphetnek jogos érdekük igazolása érdekében, „*a laikusok számára a jogi ismeretek sokkal inkább hozzáférhetőek*”.¹² A jog tehát bármilyen szakértelem, egyetemi képzés, diploma, tanulás nélkül elérhetővé vált mindenki számára. Annak ellenére, hogy negyedik éve tanulok jogot az egyetemen, számos területtel, szabályozással, kihívással a gyakorlatom alatt találkoztam először, addig ezek ismeretlenek voltak számomra. A feladatok megoldására elsősorban a világhálón – bárki számára elérhető – forrásokat vettem alapul, így a fent említett kérdés bennem is megfogalmazódott. A következőkben ezeket a területeket mutatom be röviden, utalva a globalizációs hatásokra.

III.1. Hágai Gyermekelviteli Egyezmény

A szabályozás sokrétűségéről, aprólékosságáról tanúskodnak a különféle nemzetközi egyezmények. Az egyik ilyen egyezmény a Gyermekek Jogellenes Külföldre Vitelének Polgári Jogi Vonatkozásairól szóló, Hágában az 1980. évi október 25. napján kelt szerződés (a továbbiakban: Hágai Egyezmény), melyhez Magyarország is csatlakozott. A jogellenes gyermekelvitel „*az az eset, amikor az egyik szülő a gyermeket a korábbi szokásos tartózkodási helye szerinti országból egy másik országba elviszi vagy ebben a másik országban visszatartja, és ezt úgy teszi, hogy közben ehhez a szülői felügyeleti jogokkal rendelkező másik szülő nem adja beleegyezését vagy megsérti egy bíróság vagy gyámhatóság határozatát.*”¹³ Jól látható, hogy egy államhatárokon átnyúló probléma szabályozásáról van szó, mely a globalizáció pozitív hatásaként értékelendő. Az ügy érdemi elbírálása érdekében az államok együttműködésére van szükség. A kérelem benyújtásában és az illetékes külföldi hatóságok megkeresésében az Igazságügyi Minisztérium Nemzetközi Magánjogi Főosztálya segítséget nyújt bárki számára, így az eljárás az átlagember számára is gond nélkül igénybe vehető.

¹² NAGY 2014, 416. p.

¹³ Igazságügyi Minisztérium Nemzetközi Magánjogi Főosztály:

<https://igazsagugyiinformaciok.kormany.hu/nemzetkozi-gyermekelviteli-es-tartasdijjal-kapcsolatos-ugyek>

Azonban az eljárás lefolytatása érdekében az ügyféltől számos dokumentum és igazolás benyújtása szükséges, így például a szokásos tartózkodási hely igazolása, az életkörülmények szintjére utaló dokumentumok vagy költségmentesség esetén a vagyoni körülmények igazolása. Az előbbire tekintettel és az eljárás mihamarabbi eredményes lefolytatása érdekében jogi képviselő igénybevétele ajánlott. Az eljárás összetettsége, a formai követelményeknek való megfelelés és az államok közötti eltérő értelmezések, nézőpontok miatt az eljárás eredményessége megkérdőjelezhető, egy-egy eset a lehető leggyorsabb döntést kívánhatja meg, azonban a procedúra hossza fél vagy akár egy évig is elhúzódhat. A tagállamok szabályozása az eljárás költségeit illetően sem egységes. A kérelem előterjesztésében a magyar Igazságügyi Minisztérium közreműködése ingyenes, azonban az egyes államok Hágai Egyezményhez tett fenntartásai alapján néhány államban, így a szakmai gyakorlatom alatt megismert konkrét ügyben szereplő Németországban esetében is, a külföldi bíróság előtti eljárás a kérelmezőnek költségekkel járhat, a kérelmezőt kötelezhetik bizonyos külföldi eljárási költségek megtérítésére.

III.2. EUR-Lex – kézfertőtlenítő címkézése

Szintén bárki számára elérhető oldal az EUR-Lex felülete, mely „*az uniós joghoz online hozzáférést adó portál. Az EUR-Lex tartalmazza az EU jogi dokumentumainak hivatalos változatát, egyszersmind a legátfogóbb uniós jogtár. Az EU 24 hivatalos nyelvén mindegyikén rendelkezésre áll, és naponta frissül.*”¹⁴ A magyar jogban is kiemelt szerepet töltenek be az Uniós jogi aktusok, melyek alkalmazása, átültetése közvetlen vagy közvetett módon legtöbbször kötelező. Egyik feladatomban során egy kézfertőtlenítő gél hátulján lévő címke tartalmát kellett ellenőriznem. Rövid kutatást követően az EUR-Lex oldalán megtaláltam az ide vonatkozó szabályozást, egy rendkívül részletes, több száz oldalból és mellékletből álló, kötelező erejű rendelet formájában.¹⁵ A rendelet szabályozza például a fertőtlenítő anyag összetételének megjelölését, a különböző veszélyt jelző jelek használatát, az óvintézkedésre, figyelmeztetésre vonatkozó mondatok pontos meghatározását, a címke méretére, elhelyezésére irányuló előírásokat. A rendelet pontos szabályozást ad, azonban terjedelmére, nehéz szövegezésére, aprólékosságára tekintettel nehezen alkalmazható, a túlszabályozottság problémaköre szintén megjelenik.

III.3. Európai végrehajtó okirat

Szintén a hatékony, határokon átnyúló szabályozás egyik terméke az európai végrehajtó okirat, mely „*a nem vitatott határokon átnyúló követelések esetében használatos egyszerű eljárás*”.¹⁶ Az okiratnak elsősorban egy másik (tag)államban hozott ítélet vagy elismert követelés végrehajtása során van jelentősége. Például egy Németországban hozott, az ellenérdekű felet a perköltségben marasztaló ítéletben megállapított összeg magyarországi végrehajthatósága érdekében ilyen okiratot lehet kérni az eljáró német bíróságtól. A kérelem egyszerűen előterjeszhető, a hatóságok nemzetközi együttműködésének köszönhetően a távolságok és az egyes államok eltérő jogszabályai nem állják útját a követelés érvényesíthetőségének. Az okirat főként a hitelezők számára nyújthat jelentős előnyöket, ugyanis általa a végrehajthatóvá nyilvánítási eljárás mellőzhető, így a hitelezők külföldön gyors

¹⁴ Európai Bizottság: <https://eur-lex.europa.eu/content/welcome/about.html>

¹⁵ AZ EURÓPAI PARLAMENT ÉS A TANÁCS 1272/2008/EK RENDELETE (2008. december 16.) az anyagok és keverékek osztályozásáról, címkézéséről és csomagolásáról, a 67/548/EGK és az 1999/45/EK irányelv módosításáról és hatályon kívül helyezéséről, valamint az 1907/2006/EK rendelet módosításáról

¹⁶ Európai Bizottság: https://e-justice.europa.eu/content_european_enforcement_order-54-hu.do

végrehajtáshoz juthatnak, a másik tagállam bírósága által lefolytatott hosszadalmas, alakiságokhoz kötött eljárásának mellőzésével.

Gécziné Bárdosi Eszter tanulmányában négy dunántúli megye (Győr-Moson-Sopron, Komárom-Esztergom, Vas és Veszprém) vonatkozásában a külföldi elemet tartalmazó végrehajtási ügyek számát vizsgálta és összegezte. Kutatása alapján „*a négy megye külföldi végrehajtási ügyeinek száma 2004 májusa és 2009 júniusa között meghaladta a százat*”.¹⁷ Az évi több ezer végrehajtási üggyhez viszonyítva azonban ezen külföldi elemet tartalmazó ügyek száma elenyésző. A dunántúli megyékben vizsgált közel száz eset országos szinten még így is kiemelkedőnek számít, az esetszám Győr-Moson-Sopron megyében volt a legmagasabb, ami a nyugati országokkal való szorosabb és dinamikusabb gazdasági forgalommal és az országhatárok találkozásával magyarázható. Az eljárás valódi hatékonysága a tanulmány alapján megkérdőjelezhető, amelynek forrása lehet a hiányos joggyakorlat és a hiánypótlások jelentős mennyisége, amely azonban az idő múlásával javítható, az esetszám növekvő tendenciát mutat. Az eljárás hossza tekintetében, *Gécziné Bárdosi Eszter* kutatása alapján, „*a kérelem beérkezésétől számítva átlagosan kb. egy hónapon belül megtörténik az első intézkedés, és két - három hónap alatt érdemben elintéződik az ügy*”.¹⁸ Az eredményesség tekintetében elmondható, hogy az esetek közel 90%-ában az elbírálás kedvező volt, a kérelemnek helyt adó döntés született és elrendelték a külföldi elemet tartalmazó ügy végrehajtását, illetve a tanúsítvány kiállítását a magyar határozatok esetében. A fentiekre, az esetszámok növekedésére és a hatékonyságra tekintettel megállapítható, hogy az EU szabályozása célravezető ezen a téren, a nemzetközi együttműködés megvalósul, az említett problémakörök a hatékonyságot jelentős mértékben nem befolyásolják. Ennek ellenére a Szerző tanulmánya zárásaként az európai és nemzeti jog együttalkalmazása tekintetében felhívja a figyelmet: „*a két jogrend párhuzamos és helyes alkalmazása az elkövetkező években is komoly kihívást jelent majd a tagállami bíróságoknak*”.¹⁹

III.4. Adatvédelem

Az információk, adatok mennyiségének növekedésével és terjedésük gyorsulásával együtt az azokkal való visszaélések, jogosulatlan felhasználások száma is megnőtt. Az embernek alapvető joga a személyes adatainak kezelésével összefüggő védelem.²⁰ A személyes adatok köre rendkívül tág. Megállapításhoz csupán egy természetes személyre, adatra és kapcsolatra van szükség az adat és az ember között. Nem kell, hogy a kapcsolat közvetlen legyen, elegendő a közvetett, objektív beazonosítás lehetősége is, akár egy rendszám-tábla vagy telefonszám is megalapozhatja azt. Az adatvédelem a jog egyik legújabb területe, kiforrott gyakorlattal, egyértelmű, minden részletre kiterjedő szabályozással a többi jogterülethez viszonyítva kevésbé rendelkezik. A rohamos változással, az új lehetőségek hatalmas számával, a területek állandó bővülésével a jog nehezen veszi fel a versenyt. Az adott kérdéskör azonnali szabályozást kíván meg, azonban a gyors reagálás nem mindig vezet eredményre, sokszor kidolgozatlan, ellentmondásokkal teli, a gyakorlathoz nem mindig igazodó „salátatörvények”, rendeletek születnek. Ilyen rendeletnek tekinthető az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2016/679 rendelete a természetes személyeknek a személyes adatok kezelése tekintetében

¹⁷ GÉCZINÉ BÁRDOSI ESZTER: *A határokon átnyúló végrehajtási eljárások a magyar bírósági gyakorlatban - egy összehasonlító vizsgálat tanulságai*. Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica: publicationes doctorandorum iuridicorum, 2009/(9) 1-14. 139. p.

¹⁸ GÉCZINÉ BÁRDOSI 2009, 147. p.

¹⁹ GÉCZINÉ BÁRDOSI 2009, 152. p.

²⁰ GDPR rendelet (1): A természetes személyek személyes adataik kezelésével összefüggő védelme alapvető jog. Az Európai Unió Alapjogi Chartája (Charta) 8. cikkének (1) bekezdése és az Európai Unió működéséről szóló szerződés (EUMSZ) 16. cikkének (1) bekezdése rögzíti, hogy mindenkinek joga van a rá vonatkozó személyes adatok védelméhez.

történő védelméről és az ilyen adatok szabad áramlásáról, az EU általános adatvédelmi rendelete, közismert nevén a GDPR. Ez egy kötelező, közvetlen hatályú rendelt, mindenkire nézve, akár egy 1 fős vállalkozásra is kötelező érvényű. A 2018-as hatályba lépését hatalmas bizonytalanság követte, egymást érték a tetemes összegű bírságok, a szigorú szabályok betartása sokaknak rendkívüli nehézségeket okozott. A globalizáció következtében megnövekedő információmennyiség egyfajta szabályozása jelent meg, mely a védelem, az alapvető jog biztosítása szempontjából dicséretes, azonban a rohanó világ által megkívánt gyors intézkedés nem biztos, hogy megfelelő, hatékony fellépéshez vezet.

Az adatvédelem egyik kiemelt területe a munkahelyi adatvédelem. A munkaviszonnyal összefüggő adatkezelés során számos előírásnak meg kell felelnie a munkáltatónak. A GDPR rendelkezéseivel összhangban került a munka törvénykönyvébe²¹ például a munkavállaló személyiségi jogának korlátozhatóságára vonatkozó rész.²² A munkáltatót komoly tájékoztatási kötelezettség terheli már az adatkezelést megelőzően is, a szükségesség és arányosság alátámasztása – érdekmérlegelési teszt – alapvető kötelezettsége. Figyelemmel kell lennie az adatok tárolása (erkölcsi bizonyítványok, önéletrajzok), az adatkezelés időtartamának meghatározása (szükséges idő), a munkavállalók kiválasztása (álláshirdetések), ellenőrzése, a munkaviszony létesítése, megszűnése, az esetleges adattovábbítás, képmáskezelés, névtábla kitézés, egészségügyi adatok kezelése során a rendeletben megállapított előírásokra. Az új, szigorú rendelkezésekhez a legtöbb munkáltatónak alkalmazkodnia kellett, az éles váltás következtében azonban a mai napig sok a megválaszolatlan kérdés, valamint a szabályozás eredeti céljától eltérő megoldás. A kikényszeríthetőség és ellenőrizhetőség kérdése is problémákat vethet fel, a munkáltatók látszatintézkedései a GDPR rendeltetéseinek nem feltétlenül felelnek meg. A másik oldalról vizsgálva, a szabályok részletessége, gyakran nehézkes megfogalmazása kérdésessé teszi a rendelet gyakorlati alkalmazhatóságát. Visszaulva a túlszabályozottság gondolatára, az előbbiekkal alátámasztható a gondolat létjogosultsága. A részletes szabályok, az alapos kidolgozottság nem biztos, hogy teljes bizonyossággal garantálják egy hatásos rendszer kiépítését.

Összegzés

A fentiekre tekintettel megállapítható tehát, hogy a globalizáció és a jog szoros kapcsolatban állnak egymással, számos kölcsönhatás figyelhető meg. A jognak rendkívül gyorsan kell alkalmazkodnia rohanó világunkhoz, mely gyakran kidolgozatlan, ellentmondásos, bizonytalan szabályrendszert eredményez. Ugyanakkor a globalizáció adta lehetőségek keretek közé szorítása érdekében szükséges ez a részletes szabályozás, hiszen csak ezáltal garantálható az emberek biztonsága, érdekeik megfelelő védelme. A társadalmi nyomás következtében megjelent a túlszabályozottság problémája is, mely az előbbiekkal összefüggésben a globalizáció negatívumaként említendő. Az információk áramlásának gyorsulásával és az internet térhódításával az átlagember, a laikusok számára is megnyílt a lehetőség, hogy képezzék magukat, ismereteket szerezzenek, akár a jog világát érintő kérdésekben is, megismerve ezzel alapvető jogaikat, igényérvényesítésük módját. Összességében elmondható, hogy a „mindenki jogász – mindenki ért a joghoz” sztereotípiának van alapja, azonban az átfogó ismeretek, a rendszer pontos átlátása, az eljárási szabályok és a gyakorlat ismerete, a jog világában való magabiztos fellépés továbbra is a jogásztársadalom privilégiuma, amely egyetemi és egyéb szakmai képzés nélkül nem érhető el. A globalizáció

²¹ 2012. évi I. törvény a munka törvénykönyvéről (a továbbiakban Mt.)

²² Mt. 9. § (2) bekezdés: A munkavállaló személyiségi joga akkor korlátozható, ha a korlátozás a munkaviszony rendeltetésével közvetlenül összefüggő okból feltétlenül szükséges és a cél elérésével arányos. A személyiségi jog korlátozásának módjáról, feltételeiről és várható tartamáról, továbbá szükségességét és arányosságát alátámasztó körülményekről a munkavállalót előzetesen írásban tájékoztatni kell.

számos lehetőséget biztosít az emberiségnek egyszerűbbé téve a hétköznapiakat, segítve eligazodásukat a szabályozás útvesztőiben, de egy biztos, jogászokra szükség van és a jövőben is szükség lesz, a jogászi hivatásban való jártassághoz évtizedek kemény munkája, kitartás, szorgalom szükséges.

IRODALOMJEGYZÉK

1. NAGY ZSOLT: A globalizáció jogszociológiai nézőpontból. In: Blutman László; Homoki Nagy Mária (szerk.): *Ünnepi kötet Dr. Bodnár László egyetemi tanár 70. születésnapjára*. Szeged, Szegedi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, 2014
2. FIDRICH RÓBERT: *Globalizáció és környezet*. Globalizáció füzetek 1. Magyar Természetvédők Szövetsége (MTVSZ). Budapest, 2002 (<https://mek.oszk.hu/01400/01449/01449.htm#2>)
3. ESZES ISTVÁN: *e-Kereskedelem – Rövid áttekintés*. 2011. (https://www.eszes.net/eTanulmányok/eKereskedelem_Eszes.pdf)
4. NAGY ZSOLT: A globalizáció és a jog. In: Bencze Mátyás – Vinnai Edina (szerk.): *Jogszociológiai előadások*. Debrecen, DE-ÁJK, 2012
5. NAGY ZSOLT: *Jogásztársadalom a globalizáció tükrében*. ACTA UNIVERSITATIS SZEGEDIENSIS: ACTA JURIDICA ET POLITICA 68 2006
6. NAGY ZSOLT: A jogszociológia és a szociológiai jogelmélet kutatási irányai. In: Fekete Balázs – Fleck Zoltán: *Tanulmányok a kortárs jogelméletről*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2015
7. NAGY ZSOLT: *A jogszociológia diszciplináris gyökerei és irányzatai (A globalizáció és irányzatai)*. In: Badó Attila (szerk.): *Jogszociológia alapismeretek*. Pro Talentis Universitatis Alapítvány. Szeged, 2020
8. KENGYEL MIKLÓS: *Magyar polgári eljárásjog*. Osiris Kiadó. Budapest, 2013
9. GÉCZINÉ BÁRDOSI ESZTER: *A határokon átnyúló végrehajtási eljárások a magyar bírósági gyakorlatban - egy összehasonlító vizsgálat tanulságai*. Acta Universitatis Szegediensis: acta juridica et politica: publicationes doctorandorum iuridicorum, 2009/(9) 1-14.

Az internetes források utolsó ellenőrzésének és látogatásának időpontja: 2021. március 29.